

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Pogled na človeške napake s strani psihologije

dr. Boštjan Bajec, univ. dipl. psih.

Četrtek, 16. 5. 2024

STRUKTURA

- Zgodovina ukvarjanja s človeškimi napakami.
- Pogledi na človeško napako.
- Uporaba pojma „človeška napaka“.

Zgodovina psihologije

- Francoska klinična tradicija (Prehod od demonoloških razlag k medicinskim pristopom).
- Nemški nomotetični pristop (Osredotočenost na normalno vedenje in osnovne zakone človeškega uma).
- Britanski idiografski pristop (Navdih Charlesa Darwina: evolucija in naravna selekcija).
- Ameriška aplikativna orientacija (Množična testiranja).

Obdobje od 1900 do druge svetovne vojne

- Freud in psihodinamika.
- Vedenjska psihologija.
- Gestalt psihologija.

Druga svetovna vojna

- Alphonse Chapanis in Boeing B-17 (Identifikacija problema s stikali za zakrilca in pristajalno podvozje).
- Fitts in Jones (Poudarek na oblikovanju in postavitvi kontrol glede na človeške potrebe).

Po drugi svetovni vojni do osemdesetih let

- Informacijski procesni modeli (različne kognitivne enote za procesiranje informacij).
- Kategorizacija napak (vhodne, mediacijske, izhodne napake).

Po drugi svetovni vojni do osemdesetih let

- Koncept omejene razumskosti (Herbert Simon).
- Pomen študija normalnega delovanja in prilagodljivosti.

Od osemdesetih let naprej

- Model aktivacije-proženja-scheme.
- Kritika koncepta človeških napak.
- Omejena racionalnost in okoljski dejavniki.
- Premik iz preprečevanja nesreč k razumevanju običajnega delovanja.

Pogledi na varnost in človeške napake

- Mehanistični pogled.
- Individualistični pogled.
- Interakcionistični pogled.
- Sistemski pogled.

Mehanicistični pogled

- Osredotočen na tehnologijo.
- Determinističen pogled na človeško vedenje.
- Temelji na inženirskih principih in Newtonovi znanosti.
- Predvidljivost in izračunljivost človeških napak.
- Varnostni pristop Varnost-1: preprečevanje napak in nesreč

Individualistični pogled

- Osredotočen na posameznika in njegove napake v vedenju.
- Koncept ,gnilih jabolk'
- Pogosto povezana s pripisovanjem krivde.
- Še vedno prisotna v nekaterih pristopih k varnosti na delovnem mestu.

Interakionistični pogled

- Povezava med človekom in okoljem.
- Priznanje vloge kontekstualnih in organizacijskih dejavnikov.
- Sistematično razmišljanje, vendar pogosto linearno ali mehanistično.
- Pristop usmerjen na osebo.

Sistemski pogled

- Temelji na sistemski teoriji in znanosti o kompleksnosti.
- Širok pogled na vedenje sistema čez več organizacij.
- Upoštevanje širših družbenih vplivov.
- Analiza sistema kot celote in ne le njegovih delov.
- Nelinearne interakcije in sistemske napake namesto napak kot vzroka nesreč.

Uporaba pojma „človeška napaka“

- (Pravilna) uporaba.
- Napačna uporaba.
- Zloraba.

Pravilna uporaba pojma človeške napake

- Intuitivna in smiselna konstrukcija.
- Napake in nepričakovane inovacije.
- Učne priložnosti.

Napačna uporaba in zloraba pojma človeške napake

- Pomanjkanje natančnosti v teoriji in jeziku.
- Krivda in preproste razlage nesreč.
- Osredotočenost na delavce v prvih vrstah.
- Neustrezne rešitve.

Za konec

- Razumevanje napak ključno za izboljšanje sistemov.

